

БӨЛІМ: AUEZOV UNIVERSITY / UNIVER / СТУДЕНТ

Әлеуметтік желілердің жастар санасына әсері: TikTok, Instagram және медиа мәдениет

ЖАРИЯЛАНДЫ
25.11.2025**ТІРЕК СӨЗДЕР**

bilimger, Instagram, TikTok, әлеуметтік желілер, жастар, кибербуллинг, қазақ тілді контент, медиа мәдениет, медиасауат, менталдық денсаулық

СІЛТЕМЕ<https://bilimger.kz/184597/>**Арыстанова Ұлығай Октембайқызы**

Мұхтар Ауезов атындағы ОКУ

Журналистика мамандығы

Аннотация

Бұл мақалада қазіргі цифрлану жағдайында TikTok, Instagram секілді әлеуметтік желілердің жастар санасына, құндылықтар жүйесіне және медиа мәдениетіне ықпалы журналистика мамандығы тұрғысынан талданады. Жұмыстың өзектілігі – жастардың күнделікті өмірі әлеуметтік желілермен тығыз байланысып, ақпарат алу, көңіл көтеру, өзін-өзі таныту, тілдік және мәдени идентификация көбіне осы платформалар арқылы жүзеге асуында. Қазақстандағы деректер жастардың басым бөлігі TikTok пен Instagram-ды негізгі коммуникация және ақпарат алаңы ретінде қолданатынын, ал контенттің мазмұны, тілі мен форматы олардың дүниетанымы мен мінез-құлқына тікелей әсер ететінін көрсетеді.

Мақалада ең алдымен әлеуметтік желілердің жастар санасын қалыптастырудағы рөлі медиа кеңістіктің кеңеюі, желілік коммуникацияның күшеюі және клиптік ойлау феномені аясында қарастырылады. Одан әрі TikTok пен Instagram алгоритмдерінің назар экономикасын күшейтіп, қысқа форматтағы визуалды контентті алға шығару арқылы ақпаратты қабылдау стилін өзгертетіні, сондай-ақ өзін-өзі таныту, дене бейнесі, әлеуметтік салыстыру құбылыстары арқылы жастардың «идеалды мен» моделін бұрмалауы сипатталады.

Сонымен қатар, әлеуметтік желілердің менталдық денсаулыққа әсері, интернет-тәуелділік, кибербуллинг, уайымшылдық пен депрессиялық симптомдардың күшею қаупі туралы отандық және халықаралық зерттеулерге сүйенген тұжырымдар

ұсынылады. Мақаланың маңызды бөлігінің бірі – медиа мәдениет пен ұлттық тіл арасындағы байланыс: қазақ тілді контенттің артуымен қатар, сапа, тіл нормалары және құндылықтық мазмұн мәселелері талқыланады. Соңында цифрлық медиасауат, этикалық жауапкершілік және журналистиканың ағартушылық миссиясы негізінде әлеуметтік желілерді қауіпсіз әрі саналы пайдаланудың жолдары көрсетіледі.

Кілт сөздер: әлеуметтік желілер, жастар, TikTok, Instagram, медиа мәдениет, менталдық денсаулық, кибербуллинг, қазақ тілді контент, медиасауат.

Кіріспе

XXI ғасырда ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуымен бірге жастардың әлеуметтік тәжірибесі түбегейлі өзгерді, олардың күнделікті қарым-қатынасы, бос уақытын өткізуі, білім мен жаңалыққа қолжетімділігі көбіне TikTok, Instagram секілді әлеуметтік желілер арқылы жүзеге аса бастады. Қазақстан бойынша жүргізілген талдауларда интернетке қолжетімділік деңгейі 90 пайыздан асып, халықтың айтарлықтай бөлігі түрлі платформаларда аккаунт ашқаны айтылады, ал TikTok пен Instagram жас аудитория үшін ең жиі қолданылатын алаңға айналғаны көрсетіледі. Бұл факт жастар санасының қалыптасуы енді дәстүрлі медиа мен отбасы, мектеп шеңберінен шығып, желілік медиа мәдениет аясында жүріп жатқанын аңғартады.

Әлеуметтік желілердің жастарға әсері туралы отандық пікірталастарда да, шетелдік ғылыми еңбектерде де екіұшты көзқарас қалыптасқан: бір жағынан, олар ақпаратқа, білімге, жаңа мәдени тәжірибелерге жол ашатын демократиялық алаң ретінде қарастырылса, екінші жағынан, уақыт ұрлау, шынайы қарым-қатынасты әлсірету, тәуелділік пен психологиялық күйзелістерге итермелеу, жалған ақпарат пен агрессияны тарату қаупі жиі айтылады. Осыған байланысты журналистика мамандығында оқитын студенттер үшін әлеуметтік желілердің табиғатын, медиа мәдениетпен байланысын және жастар санасына ықпал ету механизмдерін ғылыми-аналитикалық тұрғыдан түсіну кәсіби міндетке айналып отыр.

Осы мақаланың мақсаты – TikTok пен Instagram мысалында әлеуметтік желілердің жастар санасы мен медиа мәдениетіне әсерін, оның ішінде когнитивтік, эмоциялық, құндылықтық және тілдік қырларын кешенді түрде талдау, сондай-ақ цифрлық медиасауат пен жауапты пайдаланудың кейбір модельдерін ұсыну. Зерттеудің нысаны – әлеуметтік желілерді белсенді тұтынатын 13–29 жас аралығындағы жастар, ал пәні – олардың саналық құрылымында, құндылық бағдарларында және медиа тәжірибесінде байқалатын өзгерістер. Жұмыс отандық публицистикалық мақалаларға, әлеуметтік зерттеулерге, халықаралық ғылыми шолуларға және қоғамдық ұйымдардың аналитикалық есептеріне сүйене отырып жазылды.

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕР ЖӘНЕ ЖАСТАР САНАСЫНЫҢ МЕДИА КЕҢІСТІКТЕ ҚАЛЫПТАСУЫ

Қазіргі медиажүйеде әлеуметтік желілер жастардың социализациясының негізгі институттарының біріне айналып, олардың әлемді тану, бейнелеу және бағалау тәсілдерін айқындайтын басты медиатор рөлін атқарады, сондықтан жастар санасын түсіну үшін ең алдымен желілік коммуникация логикасын, лента мен ұсыныстар жүйесі арқылы қалыптасатын ақпараттық орта құрылымын ескеру қажет. Қазақстандық материалдарда соңғы жылдары жастардың көпшілігі күнделікті өмірін әлеуметтік желіні қараумен бастайтыны, жаңалықты да, достарымен байланыс пен көңіл көтеруді де сол жерден іздейтіні атап өтіледі, бұл олардың уақыт құрылымын ғана емес, сонымен қатар назарын, көңіл-күйін және ұзақ мерзімді құндылық бағдарларын да қайта құрастырады.

Әлеуметтік желілердің сананы қалыптастырудағы ықпалы жастардың ақпаратқа қолжетімділігін кеңейту арқылы көрінеді: бір жағынан, әртүрлі елдердің мәдениеті, ғылым мен білім жаңалықтары, кәсіби кеңестер мен мотивациялық контент жастардың дүниетанымын байытады, екінші жағынан, ақпарат ағынының шектен тыс көптігі, фильтр-сүзгілердің болмауы және алгоритмдердің «қызықты» дегенді алға шығару қағидасы дүниені үстірт қабылдау, фрагментті ойлау, жылдам әсер алуға дағдылану сияқты трендтерді күшейтеді. Әлеуметтік зерттеулер жасөспірімдер мен жастардың едәуір бөлігі желілерге ең алдымен достарымен сөйлесу, көңіл көтеру, қысқа бейнелерді көру үшін кіретінін, ал терең аналитика мен ұзақ мәтіндерге деген қызығушылықтың төмендеуін көрсетеді, бұл журналистиканың да формасы мен стиліне ықпал етіп, қысқа, клиптік, визуалды форматтардың басым болуына әкеледі.

Жастар санасының медиа кеңістікте қалыптасуы желідегі рөлдік идентификациямен де байланысты: әрбір жас қолданушы өз профилі арқылы өзін белгілі бір стильде көрсетіп, «идеалды Мен» моделін құрастыруға тырысады, сол модельге сәйкес ойы мен әрекетін реттейді, ал бұл өз кезегінде сананың рефлексивтілігі мен сыртқы бағалауға тәуелділігін күшейтеді. Желі ішінде лайк, репост, комментарий секілді символдық капитал түрлері жасөспірім үшін нақты өмірдегі баға мен қолдаудан да ықпалдырақ болып көрініп, оның өзін-өзі бағалауына, көңіл күйіне тікелей әсер етеді, нәтижесінде сананың «желілік өлшемі» басым түсіп, офлайн өмірдегі тәжірибені көлеңкеде қалдыруы мүмкін.

TIKTOK ПЕН INSTAGRAM: АЛГОРИТМДЕР, НАЗАР ЭКОНОМИКАСЫ ЖӘНЕ КЛИПТІК ОЙЛАУ

TikTok пен Instagram қазіргі жастар үшін визуалды медиа кеңістіктің негізгі екі платформасына айналып, назар экономикасының ең жарқын мысалы ретінде қарастырылуда, өйткені бұл желілердің алгоритмдері қолданушының экран алдында

мүмкіндігінше ұзақ отыруына, әр секундта жаңа әсер алуына бағытталған. Қазақстан бойынша жарияланған статистикалық шолуларда 2025 жылдың басында TikTok аудиториясы шамамен 15,7 миллион адамға, ал Instagram пайдаланушылары 12,4 миллионға жеткені, ең белсенді топтың 18–34 жас аралығындағы жастар екені көрсетіледі; бұл көрсеткіштер аталған платформалардың жас буын санасына әсер ету ауқымын айқын көрсетеді.

TikTok форматының 15–60 секундтық роликтерге құрылуы, Instagram-дағы Reels пен Stories-тің уақытша, тез жоғалатын контент ретінде ұсынылуы жастардың қабылдау процесін үзілісті, клиптік, бір-бірімен логикалық байланысы аз фрагменттерді тез ауыстырып қарауға бейімдейді; мұндай тәжірибе ақпаратты терең талдаудан гөрі тез эмоциялық реакцияға, «ұнады-ұнамады» деңгейіндегі бағалауға үйретеді. Халықаралық зерттеулер де дәл осы платформаларда қысқа видеоларға тәуелділік күшейген сайын жасөспірімдердің назарын шоғырландыруда, күрделі мәтінді оқуда, ұзақ мерзімді оқу не жұмыс міндеттерін орындауда қиындықтары артатынын, сондай-ақ «үнемі жаңалық күту» сезімі тұрақсыздықты күшейтетінін көрсетеді.

Назар экономикасының логикасы бойынша алгоритмдер ең көп қаралған, эмоция тудыратын, даулы не «хайпты» контентті алға шығарады, бұл журналистикадағы дәстүрлі фактіні тексеру, теңгерімділік, контекст беру қағидаларын ығыстырып, қысқа, эффектілі, бірақ көбіне үстірт және кейде манипулятивті материалдарға сұранысты күшейтеді. Осыған байланысты TikTok пен Instagram тек бейтарап технология емес, керісінше, қандай тақырыптар трендке айналатынын, қай құндылықтар «көрінетін» немесе «көрінбейтін» болып қалатынын айқындайтын мәдени сүзгі қызметін атқарады; мысалы, сыртқы келбет пен тұтынушылыққа қатысты роликтер көбіне білім, ғылым, азаматтық белсенділік тақырыптарын көлеңкеде қалдырады.

ӨЗІН-ӨЗІ ТАНЫТУ, ДЕНЕ БЕЙНЕСІ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК САЛЫСТЫРУ ФЕНОМЕНІ

Жастар үшін TikTok пен Instagram өз тұлғалық бейнесін құрастырудың басты алаңына айналғандықтан, бұл платформалардағы визуалды мәдениет дене бейнесі, сұлулық стандарттары, өмір стилі туралы түсініктерді қалыптастыруда шешуші рөл ойнайды; дәл осы жерде әлеуметтік салыстыру феномені ерекше байқалады. Қолданушылар көп жағдайда өңделген, фильтрленген, идеалданған фотолар мен видеоларды жариялай отырып, шынайы өмірдегі қиындықтары мен кемшіліктерін көрсетпеуге тырысады, ал басқа жастар дәл осы «өңделген» образды норма ретінде қабылдап, өз өмірін сонымен салыстыру арқылы өзін төмен санау, қанағаттанбау сезімдерін бастан кешіруі мүмкін.

Халықаралық ғылыми шолуларда әлеуметтік желілерде өткізілетін уақыттың артуы, әсіресе пассивті скроллинг пен салыстыруға негізделген тұтыну үлгісінің күшеюі

жасөспірімдер арасында мазасыздық, депрессиялық белгілер, өз денесіне көңіл толмау, ұйқы бұзылыстары сияқты құбылыстармен байланысатыны көрсетіледі, ал бұл байланыс бәріне бірдей емес, бірақ уәждеме әлсіз, әлеуметтік қолдауы төмен, өзін-өзі бағалауы тұрақсыз жастар үшін ерекше қауіпті екені атап өтіледі. Психологтар мен дәрігерлер проблемалы пайдалануды тұрақты бақылау, өзін-өзі бағалау шкаласындағы өзгерістер, желіден ажырағанда пайда болатын ашушаңдық пен бос кеңістіктен қорқу сезімдері арқылы байқауға болатынын, бұл белгілер дер кезінде анықталмаса, менталдық денсаулыққа ұзақ мерзімді зиян келтіруі мүмкін екенін айтып жүр.

Сонымен бірге, әлеуметтік желілер өзін-өзі таныту мен шығармашылық әлеуетті ашудың да мүмкіндігін береді: көптеген жас блогерлер білім, ғылым, өнер, кәсіпкерлік, тіл үйрену тақырыптарында сапалы контент ұсынып, өз қатарластарына үлгі болып жүр, бұл жағдайда платформа рефлексия, өзіндік даму және кәсіби идентификация алаңына айналады. Мәселе платформаның өзінде емес, оны пайдалану мотивтері мен стратегияларында екенін атап өту маңызды, сондықтан да журналистика мен білім беру саласының өкілдері жастарға әлеуметтік желіні тек көңіл көтеру құралы емес, жеке портфолио, кәсіби желі құру, қоғамдық пікірталасқа қатысу алаңы ретінде қарауды үйретуі қажет.

МЕНТАЛДЫҚ ДЕНСАУЛЫҚ, ТӘУЕЛДІЛІК ЖӘНЕ КИБЕРБУЛЛИНГ ТӘУЕКЕЛДЕРІ

Әлеуметтік желілердің жастар санасына әсерін талдауда менталдық денсаулық мәселесін айналып өту мүмкін емес, өйткені Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы мен түрлі ұлттық зерттеулер соңғы жылдары жасөспірімдер арасында проблемалы интернет-пайдалану, онлайн-ойындарға және әлеуметтік желілерге тәуелділік белгілерінің өсіп отырғанын көрсетеді; кейбір деректерде проблемалы әлеуметтік желі қолдану үлесі бірнеше жыл ішінде 7 пайыздан 11 пайызға дейін артқаны, ал жасөспірімдердің едәуір бөлігі зиянды контент пен киберқауіптерге ұшырау қаупінде екені атап өтіледі.

ЮНИСЕФ материалдарында кибербуллинг ұғымы цифрлық технологияларды пайдалана отырып, өзге адамды қорқыту, масқаралау, бопсалау, жалған ақпарат тарату сияқты әрекеттер жиынтығы ретінде түсіндіріліп, мұндай зорлықтың әлеуметтік желілерде, мессенджерлерде, ойын платформаларында және SMS-хабарламалар арқылы да жүзеге асатыны айтылады. Кибербуллинг құрбандарының басым бөлігін жасөспірімдер құрайды, ал анонимдік, қашықтық және жазасыз қалу сезімі агрессияны күшейтіп, моральдық шек пен жауапкершілік сезімін әлсіретеді; бұл жағдай жастар санасының «виртуалды» кеңістікте зорлықты қалыпты құбылыс ретінде қабылдауына әкелуі мүмкін.

Сонымен қатар, шетелдік және отандық аналитикалық мақалаларда TikTok, Instagram секілді платформалардың алгоритмдері кей жағдайда зорлық, өзін-өзі зақымдау, радикалдық идеология, токсикалық мінез-құлықты романтизациялайтын контентті де трендке шығарып жіберетіні, ал бұл жастардың қауіпті әрекеттерге еліктеу ықтималдығын арттыратыны айтылып жүр; мысалы, «лайк үшін» экстремалды трюктер жасау, қауіпті челленджерге қатысу, жыныстық және гендерлік стереотиптерді күшейтетін роликтерді көшіру сияқты құбылыстар жиілеп келеді.

Менталдық денсаулыққа қатысты ғылыми шолуларда әлеуметтік желінің әсері біржақты емес екені, кей жағдайда онлайн қолдау топтары, позитивті қауымдастықтар, психологиялық ағартушылық каналдар адамның жалғыздық сезімін азайтып, көмек сұрауға итермелейтіні де көрсетіледі, дегенмен проблемалы, тәуелділікке жақын қолдану үлгісі – шексіз скроллинг, ұйқы уақытын қысқарту, оқудан немесе жұмыстан бас тарту, офлайн қарым-қатынастан қашу – негативті салдарға көбірек әкелетіні анықталды. Осыған байланысты медиа саясаты деңгейінде де, жеке отбасы және білім беру деңгейінде де әлеуметтік желіні пайдаланудың күн тәртібін, уақыт лимитін, мазмұн сүзгілерін айқындау, сондай-ақ психологиялық көмекке қолжетімділікті арттыру маңызды міндет ретінде қарастырылуы керек.

МЕДИА МӘДЕНИЕТ, ҰЛТТЫҚ ТІЛ ЖӘНЕ КОНТЕНТ САПАСЫ

Әлеуметтік желілер жастар санасына тек ақпарат пен эмоциялық тәжірибе арқылы ғана емес, тілдік үлгілер мен мәдени кодтар арқылы да әсер етеді, өйткені TikTok пен Instagram кеңістігінде таралатын контенттің басым бөлігі жастардың сөйлеу мәнерін, жазу дағдысын, тіпті әзіл мен әңгіме құру стилін айқындайды. Қазақстандық аналитикалық мақалаларда әлеуметтік желідегі қазақ тілінің үлесі кей платформаларда әлі де төмен екені, кейбір есептерде YouTube пен Instagram-да орыс тілді контенттің үлесі қазақ тілінен бірнеше есе жоғары екені, ал Facebook сияқты желілерде ғана қазақ тіліне жақын паритет байқалатыны атап өтіледі.

Соңғы жылдары қазақша TikTok және Instagram жобалары, подкасттар, білім беру каналдары көбейіп келе жатқанына қарамастан, сарапшылар олардың көп бөлігінің жеңіл форматта, негізінен ойын-сауық, әзіл, тұрмыстық блогингке арналатынын, ал ғылым, технология, кәсіпкерлік, терең мәдени талдау бағытындағы сапалы контенттің әлі де жеткіліксіз екенін айтады; мұндай жағдайда жастар санасында қазақ тілі көбіне «тек күлкі мен мем тілі» ретінде, ал күрделі тақырыптар басқа тілде жүргізілетін сияқты бейнеге ие болып қалу қаупі бар.

Медиа мәдениеттің маңызды аспектілерінің бірі – тіл тазалығы мен этика: әлеуметтік желіде жаргон, калька, агрессивті риторика, ксенофобиялық немесе сексистік әзілдер жиі қолданылып, жастардың әдеп нормалары мен қоғамдық дискурсқа деген көзқарасын бұрмалауы мүмкін, сондықтан да контент өндірушілер үшін жауапкершілік

пен өзін-өзі цензурау емес, кәсіби этикаға сүйенген саналы сүзгі қалыптастыру өзекті. Қазақ тілінің мәртебесін желіде көтеру үшін тек контент көлемін арттыру жеткіліксіз, ең бастысы – сапалы, дәл, ғылыми терминдері орнықты, мәдени және моральдық құндылықтарды насихаттайтын материалдар үлесін көбейту, сондай-ақ жастардың өздерін осындай контентті өндіруші ретінде көруіне жағдай жасау.

ЦИФРЛЫҚ МЕДИАСАУАТ ПЕН ЖАУАПТЫ ПАЙДАЛАНУ МОДЕЛЬДЕРІ

Әлеуметтік желілердің жастар санасына әсерін теңгерімді ету үшін тек тыйым салу немесе уақытты шектеу жеткіліксіз, ең бастысы – цифрлық медиасауатты, яғни ақпаратты сыни талдай алу, алгоритмдердің жұмысын түсіну, жалған жаңалық пен манипуляцияны ажырата білу, онлайн қарым-қатынас этикасын меңгеру деңгейін көтеру қажет. Халықаралық шолулар мен отандық тәжірибелер әлеуметтік желінің менталдық денсаулыққа әсері көбіне пайдалану стиліне байланысты екенін, мысалы, белсенді, шығармашылық бағытталған, мақсатты қолдану негативті әсерді азайтып, позитивті әсерді күшейте алатынын көрсетеді; ал пассивті скроллинг, шексіз салыстыру, агрессивті пікірталастарға араласу керісінше, күйзеліс пен ашушаңдықты арттырады.

Цифрлық медиасауаттың дамуы журналистика мамандығы үшін де өзекті, себебі болашақ журналист әлеуметтік желілерді тек ақпарат тарату құралы ретінде ғана емес, аудиториямен диалог орнату, фактчекинг, дерек жинау, қоғамдық пікірді зерттеу алаңы ретінде тиімді және қауіпсіз пайдалана алуы тиіс; бұл ретте этикалық қағидалар – жеке өмірге қол сұқпау, фейк таратпау, эмоциялық манипуляцияға бармау, кибербуллингке жол бермеу – кәсіби стандарттың ажырамас бөлігіне айналуы керек. ЮНИСЕФ және басқа да ұйымдардың ұсынымдарында балалар мен жасөспірімдерге кибербуллинг пен цифрлық зорлық-зомбылықтың салдарын түсіндіру, ата-аналар мен мұғалімдер үшін арнайы нұсқаулықтар беру, мектеп бағдарламасына медиасауат модульдерін енгізу қажеттілігі атап көрсетіледі.

Жастардың өздері үшін де жеке медиагигиена қалыптастыру – экран алдында өткізетін уақытты жоспарлау, ұйқы алдында желіден үзіліс жасау, эмоциялық тұрғыдан ауыр немесе триггерлі контентті шектеу, тексерілмеген ақпаратты бірден бөліспей, дереккөзін салыстыру – саналы сананы сақтаудың маңызды шарты ретінде қарастырылуы тиіс. Осы тұрғыда әлеуметтік желіде позитивті, білімді, жауапты қауымдастықтар құру, бір-бірін қолдайтын желілік «құрбы-құрдас топтарын» қалыптастыру да маңызды, өйткені жастар көбіне өз құрдастарының тәжірибесіне еліктейді, ал дұрыс бағыттағы еліктеу медиа мәдениеттің сапасын да, жастар санасының резиленттілігін де арттыра алады.

Қорытынды

Жүргізілген талдау TikTok, Instagram сияқты әлеуметтік желілердің қазіргі жастар санасына әсері көпқырлы әрі қайшылықты екенін көрсетті: бір жағынан, бұл платформалар ақпаратқа, білімге, шығармашылыққа, кәсіпке жол ашып, өзін-өзі таныту мен мәдени алмасудың жаңа формаларын қалыптастырып отыр; екінші жағынан, назар экономикасы мен клиптік ойлаудың күшеюі, әлеуметтік салыстыру феномені, кибербуллинг пен проблемалы пайдалану үлгілері менталдық денсаулық пен құндылықтар жүйесіне елеулі қауіп төндіруде. Жастар санасы енді дәстүрлі институттармен қатар, желілік медиа мәдениет шеңберінде қалыптасатынын ескерсек, бұл құбылысты түсіндіру мен басқаруда журналистика, білім беру, денсаулық сақтау және медиа реттеу салаларының күш біріктіруі аса маңызды.

Қазақстандық контексті ескере отырып, басты міндеттердің бірі – қазақ тілді сапалы контентті арттыру, тіл мен мәдениеттің әлеуметтік желіде толыққанды, заманауи және тартымды түрде көрінуін қамтамасыз ету, өйткені тіл тек қарым-қатынас құралы емес, жастар санасының қаңқасы қылып қалыптасатын құндылықтар мен мағыналар жүйесі. Сонымен бірге цифрлық медиасауатты жүйелі түрде дамыту, кибербуллинг пен онлайн-тәуелділікке қарсы профилактикалық бағдарламаларды күшейту, әлеуметтік желіні саналы пайдалану мәдениетін қалыптастыру – жастарды цифрлық ортада қорғаудың және олардың шығармашылық әлеуетін ашудың негізгі шарты.

Журналистика мамандығының студенті ретінде әлеуметтік желілерді тек аудитория жинау құралы ретінде емес, қоғамның ақпараттық-мәдени кеңістігін қалыптастыратын жауапты алаң ретінде қарау, контент өндіруші ретінде өз сөзің мен бейнеңнің жастар санасына ықпалын әрдайым ескеріп отыру қажет деген қорытынды жасауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. **Әлеуметтік желілердің жастарға әсері.** *Bilimger.kz* ақпараттық-танымдық білім порталы, 31.10.2024. URL: <https://bilimger.kz/168823/>
2. **Даумбекова Н.** Әлеуметтік желілердің қазіргі жастарға әсері. *Bilim-all.kz*, 22.08.2025. URL: <https://bilim-all.kz/article/24160-Aleumettik-zhelilerdin-qazirgi-zhastarga-aseri>
3. **Сағындық Ж.** Қазақ тілді контент неге аз? *Bilim-all.kz*, 21.05.2025. URL: <https://bilim-all.kz/article/23853>
4. **Калима.** Әлеуметтік желінің жастардың өміріне әсері. *Massaget.kz*, 10.06.2024. URL: <https://massaget.kz/blogs/aleumettik-jelinn-jastardyin-omrne-aser-32493/>
5. **Әлібек Д.** Әлеуметтік желілердің жастарға ықпалы: пайдасы мен қауіпі. *Bugin.kz*, 20.03.2025. URL: <https://bugin.kz/41765-aleumettik-dgelilerdinh-dgastargha-yqpaly-paydasy-men-qaup-i>

6. **Әлеуметтік желілер жастардың психикалық денсаулығына қалай әсер етіп отыр.** ҚазАқпарат халықаралық ақпарат агенттігі (Kazinform), аналитикалық материал. URL: <https://kaz.inform.kz/news/aleumettk-zheller-zhastardin-psihikalik-densauligina-kalay-aser-etp-otir-db27fb/>
7. **Қазақ тілін қалай трендке айналдыра аламыз?** Қызмет газеті, 23.08.2025. URL: <https://kyzmet-gazeti.kz/news/201>
8. **Кибербуллингтен қалай қорғануға болады?** UNICEF Қазақстан, ресми материалы. URL: <https://www.unicef.org/kazakhstan/kk/%D0%BA%D0%B8%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%82%D0%B5%D0%BD-%D2%9B%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B9-%D2%9B%D0%BE%D1%80%D2%93%D0%B0%D0%BD%D1%83%D2%93%D0%B0-%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%8B>
9. **Дыжова А.А.** Социальные сети в жизни современной молодежи: социологический анализ. Научная статья, электронная библиотека КиберЛенинка. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnye-seti-v-zhizni-sovremennoy-molodezhi-sotsiologicheskij-analiz>
10. **Куркеева А.** Влияние TikTok и других различных социальных сетей на поведение подростков. Kazakhnews.kz, 14.06.2025. URL: <https://kazakhnews.kz/kogam/vliyanie-tiktok-i-drugih-razlichnyh-socialnyh-setej-na-povedenie-podrostkov/>
11. **Агуаронг-Опоку N., Агуаронг-Опоку F., Greenshaw A.J.** Effects of Social Media Use on Youth and Adolescent Mental Health: A Scoping Review of Reviews. Behavioral Sciences, 2025, 15(5): 574. URL: <https://www.mdpi.com/2076-328X/15/5/574>
12. **Pew Research Center.** Teens, Social Media and Technology 2024. Pew Research Center, 12.12.2024. URL: <https://www.pewresearch.org/internet/2024/12/12/teens-social-media-and-technology-2024/>

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.